

Menší pečeť kapitoly Vyšehradské.

Obrázek dějepisný z 12. století.

Napsal

Josef Ehrenberger,

sidelní kanovník král. kolleg. kapitoly Vyšehradské.

V PRAZE.

Tiskem a nákladem Cyrillo-Methodějské kněhtiskárny.

1876.

I.

Vsobotu, dne 27. ledna léta Páně 1179, měli Pražané podívanou, z níž krev v žilách stydla a vlasy na hlavě se ježily. Na polích mezi Vyšehradem a Prahou, tam kde se nyní Nové město rozkládá, strhl se svrchu položeného dne a roku, pod samými hradbami pražskými, zoufalý vražedný boj, kterýž za krutého mrazu od rána až do noci zuřil, a děsivým jekotem krajinu široko daleko naplňoval. Řinčení a jiskry od mečů se srážejících, hrůzné rány od mlatů, štíty drtících, děsné sičení šípů z obojí strany deštících: dále pak pronikavé výkřiky tepajících a neméně pronikavá úpění tepaných a se kácejících, to vše činilo směsici zvuků, z nichž, kdo jim naslouchal z dálí, duši mohl vypustiti.

Než co dotud jest pověděno, vrcholem hrůzy nebylo. Z čeho mráz obcházel, nad čím srdce pukalo, bylo, že obě na vzájem se potírající strany, že přítel i nepřítel byli synové krve domácí, byli Čechové. Za stejného hesla, vzývajíce zemského dědice sv. Václava, na se udeřili: za ryků, jedním jazykem pronášených, přes celý den se pobíjeli;

a když k večeru jedna strana na útěk jest obrácena: tu i vítěz počesku jásal, i přemožený počesku bědoval. Tma hustá rozvedla konečně ten boj krvavý a nepřirozený na polích u Prosíku; načež vítězové vraceli se do Prahy, nalezše brány otevřené, a poražení prchali směrem neurčitým na vše strany.

Abychom porozuměli žalostivé události, jakouž byla bitva u Prahy, nezbytnoť nám, zabráti se v minulost ještě dávnější, až k roku 1054, kdy chrabrý kníže Břetislav ustanovil zákonem, aby vezdy nejstarší člen knížecího rodu Přemyslovců v Čechách panoval. Ustanoviv tak, měl zajisté moudrý kníže na zřeteli, aby na stolec panovníčí nedosedali, leč mužové věkem dospělí a v životě zkušení. Než Přemyslovci záhy počali zákona Břetislavova sobě nevážiti, domáhajíce se, kdykoli trůn byl uprázdněn, jeden přes druhého moci nejvyšší, kdež pak již nerozhodoval zákon a právo, nýbrž přízeň národa, a hlavně přízeň zemského panstva.

Jelikož těch napadníků trůnu bývalo obyčejně kolik, tož, opanoval-li jeden, ostatní od svých nároků nepouštěli a zabíhali na cestu, národu a zemi co nejzáhubnější. Zapomněli Přemyslovci na výrok, jenž učiněn byl kdys na soudu, kterémuž jich pramáti Libuša předsedala, od kmeta krkonošského Ratibora, slovy: „Nechvalno nám v Němcích hledati pravdu.“ — Ano, Přemyslovci zapomněli na moudrost starých a za svých potyček o trůn bě-

hali, co o krk, k císařům do Němec, kdež zadávajíce nezávislost země, žebronili až mrzko, aby jim Čechy dány byly v léno; při čemž zavazovali se k platům, jdoucím nad možnost. — A císařové, hledíce sobě politiky prospěchářské, byli povděční svárům, kterýmiž statečný národ český, z něhož nejednou bývalo hrůzno, slábnul a v nevážnost upadal. Tou také příčinou dávali císařové Čechy v léno tomu, kdo právě přišel a peníze přijímali ode všech, nestarajíce se naprosto, jak kdo, co mu v léno dali, opanuje a proti soupeřům obhájí.

Nejvyššího stupně dostoupily pletichy, o trůn český strojené, za dnů císaře Fridricha I., příjmím Rudovousa, z domu Staufského. Tento mistr nad mistry — abychom jen tolik pověděli, mnoho-li k našemu vypravování se táhne, — provedl během čtyř let na trůnu českém proměnu troji. Roku 1173 sesadil s trůnu českého knížete Bedřicha, a na jeho místo dosadil Soběslava II.; avšak i tento upadl brzy v nemilost: načež odsouzen jest trůnu, a místo po něm obdržel, léta 1177, dříve zapuzený Bedřich, ovšem za sumu peněz tehdy úžasnou, za 10.000 hřiven stříbra!

Avšak Soběslav, ač od císaře ssazen a od Bedřicha v poli přemožen, nezoufal ještě nad svým postavením. S lidem, co ho měl, utekl se na pevný nedobytný hrad, Skálu u Přeštic, kdež se sbíral a zbrojil, číhaje na příležitost, aby boj za trůn ztracený obnovil. Pročež, když se Bedřich vracel z Němec, kamž povolán byl od císaře na sněm,

maje při sobě moc dosti značnou: tu přepadl jej Soběslav dobou noční v ležení u Lodenic a škodu velikou jemu učinil. Než Bedřich, dostav výstrahu od choti své Elišky, dokud ještě v Němcích meškal, obrátil se hned tam odtud o pomoc na Moravu k Otovi, knížeti znojemskému: a po ztrátě u Lodenic, zrovna v noci, pospíšil se zbytkem svých věrných v onu stranu, odkudž jemu žádaná pomoc měla přijíti. A vskutku, potkal se u Prčic s knížetem Otou a s válečným zástupem jeho. Odtud pak již, majíce výstrahu novou, pospíchali ku Praze, kamž sice za krutého mrazu, v sobotu ráno, dne 27. ledna 1179, dorazili, ale do města se nedostali; neboť Soběslav se svými voji stíhal je v patách a donutil je k boji před samými hradbami pražskými. Bitvu onu zoufalou a vražednou již známe, a koncem její byla úplná porážka Soběslava II.

Znajíce již vítěze i přemoženého v bitvě u Prahy, nebude tuším od místa, s oběma seznámiti se poněkud blíže. — Bedřich byl synem hrdinného knížete a později krále Vladislava II., kterýž propůjčil se císaři Fridrichovi Rudovousému službou přeužitečnou. Neboť když týž císař, chtěje obnoviti a upevniti moc svou v Italii, vytáhl proti odbojnému a hrdému městu Milánu, léta 1158: tehdy provodil jej do boje nebezpečného kníže Vladislav sám osobně, a s ním 10.000 rekovných Čechů. A Čechové k vítězství císařovu na pokoření hrdého Milánu přispěli nejplatněji. Za odměnu takové

služby jmenoval císař již dříve českého knížete Vladislava králem, a sice tak, aby důstojenství královské při trůnu českém zůstalo dědičně na věčné časy; načež drahocenná koruna královská vystavěna jest na hlavu Vladislavovu od císaře samého, před obličejem vši výpravy a u přítomnosti mnohých knížat, na polích milánských. Avšak milost císařova zvrhla se během času v nemilost a nepřátelství. Neboť když král Vladislav, aby synu Bedřichovi pojistil po sobě nástupnictví, sám vlády se vzdal a do klášterního zátíší na Strahov se uchýlil: dožil se toho, že císař, zrušiv důstojenství královské v Čechách, syna jeho Bedřicha trůnu odsoudil, a na jeho místě Soběslava II. knížetem českým ustanovil.

A co víme o Soběslavovi, v bitvě u Prahy poraženém? Soběslav II. byl synem spanilomyslného knížete Soběslava I., kterýž před Vladislavem slavně v Čechách panoval, a na Vyšehradě, léta 1140, za vzorné trpělivosti, po dlouhé a bolestné nemoci, svatě život svůj dokonat. Tento kníže jak hrdinný tak velkodušný, učinil to, že, když v bitvě u Chlumce, léta 1126, nad německým králem Lotharem slavně zvítězil, přemoženého a již jako zajatého protivníka svého velkodušně propustil, nechtě nepřítele mocného napříště míti nepřítelem, nýbrž přítelem. Skutek to v dějinách světa vzácný, a panovníka opravdu velikého osvědčující!

Slavného otce synem byl Soběslav II.; ale

sám za celý téměř život svůj, ubohý, jen s neštěstím a psotami zápolil. Po smrti otcově, když Vladislav v Čechách panoval, byl Soběslav jako psancem, bloudě po cizině za dlouhá leta. Pokusiv se o nabytí dědictví otcovského, byl zajat a zavezen do žaláře na tvrdý a skalnatý hrad Přimdu. Sproštěn pak vazby pomocí přátel, chtěl alespoň na Moravě nabytí údělu čili krajiny, aby měl z čeho živ býti. Šťastně zmocnil se Olomouce; ale tam odtud vylákal jej tvrdý a ošemetný strýc král Vladislav sliby skvělými, jež ovšem splniti nehodlal. Pročež, jak Soběslav, zlého netuše, dostavil se ke dvoru Vladislavovu v Praze, zajat jest opět a znovu zavlčen na Přimdu, kdež v žaláři těžkém, za surového s sebou nakládání, strádal za plných 13 roků. — Ze žaláře konečně dosednul na trůn; ale hvězda jeho, sotva že vyšla, již také zapadala. Ztrativ povědomou nám bitvu u Prahy, ztratil všechno, nemaje před sebou budoucnosti jiné, leč aby co psanec opět po cizině bloudil, a tam někde žalostivě zahynul.

II.

Za celý den, co bitva před hradbami trvala, zakoušeli Pražané vedle hrůz, zuřivostí boje rozplozovaných, ještě zvláštní tíseň pro nejistotu konce jakýž bitva vezme. Každé dítě vědělo, oč se jedná, jsouc přesvědčeno, že, kdo zvítězí, bude pánem a panovníkem v zemi. A pončvadž oba spolu zá-

policí soupeřové, jak dle povahy osobní tak dle způsobu vlády, byli již v národě známi s dostatek : snadné jest se domyslit, že měl také každý v národě svou stranu, a že obě strany, nevědouce, kam se vítězství nakloní, za celý den boje hynuly tísní.

Jak četní byli přívrženci Bedřichovi, a kdo se k nim vlastně počítal, těžko jest pověděti, anáž všechna povaha knížete Bedřicha byla taková, jakouž přízně lidské jen spoře se dochází. Dějepis líčí nám dotčeného panovníka slovy těmito : „Dělal se hrdým a tvrdým, moci v sobě nemaje; nevřel na duchovenstvo, neuměje sobě získati lásky ani u šlechty ani u lidu.“ *) — Tou příčinou strana Bedřichova valná, tuším, nebyla; a byla-li snad přec četnější, nežli myslíme: pak zásluha o to náleží kněžně Elišce, Bedřichově choti, o níž zjištěno jest dějepisně, že byla na všem manžela svého opatrnější i ráznější, majíc nad to chválu, že co choť vynikala zvláštní něžností a oddaností.

Soběslav naproti měl v národě stranu, co do počtu sice hojnou, ale méně mocnou: stranu, již sobě osobní svojí povahou a způsobem své vlády utvořil a získal. On, že od dětinství nepřetržitě jen protivenství snášel a křivdy trpěl, měl cit pro spravedlnost a právo velice živý, řídě se jím co kníže s přísností bezohlednou. — Souvěký dějepisec, Jarloch, opat milevský, svědčí o Soběslavu takto : „Všichni, kdož jej znali, jistí o něm, že byl soudcem

---

*) Palackého „Dějiny národa Českého“. Díl 1. Část 2., str. 70.

nejlepším, na dobré dobrým, na zlé pak hrůzným. Pečí jeho nejmilejší bylo, zastati se chudého proti mocnému a zachovati ubohého, jemuž nebylo pomocníka. Soud spravedlivý činil všemu lidu po vůli zemi, na osobu lidskou se neohlížeje; ano, tak byl spravedliv, že, aby ku právu dopomohl chudému, neostýchal se uraziti velmože. Proto spílánoť jemu pošklebně: kníže selské.*)

Vedle přísné spravedlnosti slynul Soběslav také upřímnou nábožností a pokorou nelíčenou. On, hned jak po třináctileté vazbě z Přimdy uvořen jest do Prahy, došel k bráně, sestoupil s koně, a prostonoh i prostovlas ubíral se k hrobům svatých dědiců zemských na hrad, aby děkoval Bohu za své vysvobození. A jakým ukázal se tehdy, takovým byl Soběslav v skutku: upřímně nábožným a pokorným bez přetvářky. Z takových příčin arcíť měl v národě stranu četnou; lid obecný stal k němu jako jeden muž, a z kněžstva nejedni. Není pochybnosti, že porážky Soběslava II., nešťastného knížete selského, želeli mnozí.

Z tehdejšího duchovenstva českého neměl, tuším, nikdo více a závažnějších příčin, pádu Soběslavova litovati, nežli kapitola vyšehradská, jsouc předkům nešťastného knížete i také jemu zavázána díkem nehynoucím. — Soběslavův děd král Vratislav kapitolu vyšehradskou založil: a bába Soběslavova, královna Svatava, rodem kněžna pol-

---

*) Gerlaci Chronicon.

ská, položila jádro štědrého nadání téže kapitoly, darovavši za tím účelem tak řečený „újezd Svatavin nad Sázavou“, kdež kromě dvou trhových městysů, Kralovic a Zahradky s hradem, čítáno jest vsí a dvorů kolem třiceti. Neméně stědrým a milostivým prokázal se kapitole vyšehradské Soběslavův otec, onen nám již povědomý, velkodušný vítěz u Chlumce, kníže Soběslav I., jenž kolegiatní chrám na Vyšehradě rozšířil a zvelebil, sloupením opatřil, malbami na stěnách a drahokamy okrášlil a nad hrobem svého otce, krále Vratislava, tam odpočívajícího, zavěsil korunu, na níž bylo zlata za 12 hřiven a stříbra za 80 hřiven. Také obydlí kanovníků dal Soběslav I. zvelebiti a rozmnožil jich obroč, vedle darování rozličných pozemností, hlavně tudy, že jim postoupil, s polovice proboštovi a s polovice kanovníkům, výnosné clo ze „zlaté stezky“ u Prachatic, kudy prováděl se živý obchod, a sůl z Bavor do Čech jest dovažena. — A nešťastný kníže selský, Soběslav II. dobročinnou přízní k vyšehradské kapitole za otcem a dědem nezůstal. On za svého krátkého čtyřletého panování lnul ke kostelu vyšehradskému celým srdcem, poněvadž tam velký jeho děd a slavný otec odpočívali: a kapitole, kteráž té doby trpěla mnoho křivd a zádav na svém zboží, zjednal spravedlnost po svém obyčeji, s přísností bezohlednou.

Tehdaž zavládal šeredný zlovyk ten, že bujné panstvo zemské hubilo statky duchovenstva dle chuti a beztrestně. Příčinou takového loupežení

přišla kapitola, ač bohatě nadána, téměř na mizinu; neboť prébendy kanovnické, ježto za Soběslava I. měly obročí do dvou tisíc denárů, stenčeny jsou již na sto denárů, odkudž nebylo lze živu býti. — Soběslav II., jenž na křivdy hleděti nemohl, ujal se kapitoly, a železnou svojí spravedlností dokázal rázem, že bujné panstvo skrotlo a zálusk na kněžské zboží pustilo. — Zajisté, mnoho, ba všechno měla kapitola vyšehradská děkovati slavným předkům Soběslava II., a z části také jemu; pročež docela přirozeně dalo se, že smutného konce nešťastného knížete selského želela a žalem svým se, tuším, ani netajila.

Některého dne potom, když před Prahou jest bojováno, besedoval kníže Bedřich již pozdě na večer v komnatě své choti, kněžny Elišky. Od té chvíle, co zvítězil a znovu na trůn dosedl, činil tak každodenně: a nebyla jemu pohnutkou toliko manželská něžnost, nýbrž také doléhavá potřeba.

Ony za těch dnů, od bitvy před Prahou, docházely k rukou knížete věci, na něž, aby moudře byly spraveny, jeden rozum nestačil. Bedřich, jenž posledními událostmi poněkud na chvíli zmoudřel, při vši své pánovitosti a pýše, sám tak poznával; proto mínění své knížecí rady klidně slýchal, bedlivě uvažoval a konečně, uznávaje převahu ducha své choti, také s ní se radil. A dobře tak učinil; neboť Eliška, rozumějíc dobře, všady a na všem radila k mšrnosti.

Než svrchu zmíněného večera kníže Bedřich,

beseduje u choti své, nesouhlasil s její míněním u věci nemálo důležité. — Na stole před knížecími manžely ležel rozpečetěný list bez podpisu; a osobu, kteráž jej dodala, nikdo neznal. Byl pak to list udavačský, a obsahoval dlouhý seznam přívrženců Soběslavových, kteří prý oddaností svojí k selskému knížeti naprosto se netajili, a v den bitvy před Prahou za vítězství jeho zbraň veřejná modlení konali. A v čele všech takto obnešených stála kapitola vyšehradská.

Kněžna Eliška, hledíc k tomu, jak nemoudré bylo by hladinu doby, dotud neutišené, jakýmkoli jitřením myslí znovu rozvláhati, radila k opatrnosti největší, ba až k tomu, aby list bez podpisu byl zkažen, a víry aby jemu nebylo dáno; ale kníže řeči takové nechtěl rozuměti. Podlé udavačství zbavilo jej rozvahy, všechna jeho pánovitost a pýcha vyšlehla plamenem a všecken rozechvělý zvolal řka: „Což, jsem já knížetem selským, abych se na luzu ohlížel a po notě chatry tancoval? Já, kníže po právu a dle rodu po otci král, já zasednu k soudu; a kdybych neučinil více, těm zažraným Soběslavcům, popům na Vyšehradě, neodpustím!“

Kněžna Eliška znala chotě svého dobře a věděla, za takového rozdráždění že škoda každého rozumného slova; pročež umlkla.

III.

Nevím, nalezá-li se v dlouhé řadě Přemyslovců který, jenž by se povahou knížeti Bedřichovi rovnal, tak aby o něm dějepisně platilo: „Byl tvrdý a hrdý a na duchovenstvo nevřel.“ — Přemyslovci, ač mnozí mezi nimi vynikali důvtipem a věhlasností, byli celkem mužové srdce, byli dobráci: a při takových tvrdosti a hrdosti nebývá, o nepřátelství k Církvi ani nemluvě. A čeho při celém rodě nebylo naprosto, odkud mnedle vzalo se při Bedřichovi?

Co není v krvi a co se vychováním nevštípilo do srdce, tomu zajisté přiučil se člověk z příkladu jiných. Tak bylo při Bedřichovi; on se zhlídl na císaři Fridrichovi Rudovousém, a odtud jeho pánovitost, hrdost i to nevření na duchovenstvo.

Císař Fridrich Rudovous obral sobě co panovník za vzor slavného druhdy mocnáře, Karla Velkého: a jda za vzorem svým, nehodlal nic menšího, nežli povznesti svou říši na první velmoc ve světě. K tomu cíli bylo zapotřebí obnoviti moc císařskou v Italii, kdež mnohá města, a v jich čele krásný a bohatý Milán, zařídila se po způsobu republiky, vypovídající všelikou poslušnost, z poddanosti pochodící. Na zlomení takové vzpoury vydal se Fridrich hned leta 1154., kdež, poděsiv hrdý Milán válečnou svou mocí a přísností neoblomnou, dal se korunovati za krále lombardského i za císaře v Římě, přijav

korunu z rukou papeže Hadriána IV. Než vzpoura Milánských byla jen ututlána, nikoli však umořena; plameny odboje vyšlehly znovu a císaři nastávala, leta 1158 opět výprava do Italie. Tehdy arcibiskopové jsou Milánští, za rekovného spolupůsobení Čechů pod králem Vladislavem tou měrou, že se podobalo, jakoby svých šijí nikdy více k vzpouře pozvednouti nemohli. Císař stál na výši své moci, jsa postrachem všech nepřátel a protivníků svých. Vůle jeho platila za zákon, a jeho pokynutí bylo rozkazem milionům.

Ríkává se, že člověk, čím více má, tím více chce mít; a zrovna tak bylo s císařem Fridrichem. On, maje za vzor Karla Velkého, snadně se dovtípil, že by na rozmnožení a utvrzení moci císařské nemálo prospělo, kdyby bylo lze domoci se vlivu na Církev, jakémuž se drnhdy těšil Karel Velký. Avšak za takového uvažování přihodilo se Fridrichovi, že na něco zapomněl, a sice na všechny ty veliké, ba zrovna neocenitelné služby, jež Karel Církvi prokázal, dříve nežli za odměnu dotčeného vlivu dosáhnul. Než co z toho — vždyť si člověk všechno zrovna zasloužiti nemusí! Tak soudil Fridrich, a vši snahou svého mohutného ducha o to stál, aby se vlivu na Církev domohl, čili krátce, aby ve prospěch všemohoucnosti státu Církev ujařmil.

Dokud byl na živě papež Hadrián, muž plný síly a apoštolské horlivosti za práva a nezávislost Církve, netroufal si Fridrich co počínati; ale hned

po smrti Hadriánově, když nastávala volba papeže nového, ukázalo se, že není věci pod sluncem, kterouž by Rudovousý nezmohl. Sbor kardinálů, k volbě papeže shromážděných, se rozdvojil: většina zvolila Alexandra III., muže, slavnému předchůdci na všem rovného: a menšina zvolila Viktora IV., o němž věděl celý svět, že jest nejochotnějším a nejposlušnějším ctitelem císaře Fridricha.

Téměř celý křesťanský svět uznával Alexandra býti papežem pravým; ale císař Fridrich hrál na chytrého, neprohlasiv se zatím ani pro Alexandra ani pro Viktora. Papežem chtěl arci míti svého poslušného ctitele Viktora; ale aby pro zevnější slušnost uchoval stín nestrannosti, nastrojil zvláštní rumrej. O své ujmě rozepsal nakvap církevní sněm do Pavie, kamž se oba papežové měli dostaviti, za tím účelem, aby papežem zůstal, koho sněmovníci pravým papežem býti uznají. Chytrůst nejsou žádné čáry; císař věděl, že na sněmku v Pavii budou zasedati toliko jeho přívrženci: ze strany pak odporne že nepřijde nikdo, ani Alexander sám: a tak že bude práce snadná. Stalo se, jak císař na jisto předvídal; pročez také papežem zůstal Viktor, ovšem papežem toliko císařovým, an ostatní svět křesťanský přidržoval se věrně Alexandra III. — A ten ubohý Viktor IV. zůstavil světu křesťanskému pro výstrahu naučení, jak bídným stvořením jest papež, nezávislosti postrádající. On byl v rukou Fridrichových jako loutkou, vele a zapo-

vídaje, potakaje a bráně, jak mu kdy z vyššího rozkazu bylo uloženo.

Císař Fridrich byl konečně tam, kde sobě žádal býti, byl císařem a papežem: a běda všem, kněžím i nekněžím, kdož, jsouce v poddanosti císařově, Viktora pravým papežem býti neuznávali. Ani biskupové nebyli bezpečni na svých stolicích a sesazováni jsou z vůle Fridrichovy, jakož se později přihodilo samému arcibiskupu salcurskému, Vojtěchovi.

Právě za té doby, kdy císař Fridrich stál na vrcholi své všemohoucnosti, v letech 1161 a 1162, událo se, že jej kníže Bedřich, tehdy ještě kněžic, na své oči uhlídal, jej obdivoval, na něm se zhlídl. Oni totiž Milánští, přese všechnu moc Fridrichovu, znovu se zbouřili, tak že císař za obě dvě svrchu položená leta s nimi musel válčiti, až na konec nádherné jich město rozbořil. V těchto pak nových bojích pomáhal Fridrichovi král český Vladislav opět a opět, posílaje do Italie houfy válečné; a vůdci válečného lidu českého byli králův bratr, Děpolt a králův syn, kněžic Bedřich.

Bedřich, mladistvý a ohnivý, mohl na císaři oči nechat. Všechn Fridrichův obyčej a způsob, jeho neobmezená moc, jeho panovnická sláva a hrdost, jeho neoblomná příslost, na rumech milánských vítězí, jeho bezohlednost ke každému, kdož se bez výminky, třeba na úkor svědomí, vůli jeho nekoril: to všechno zajedlo se mladistvému Bedřichovi do duše tou měrou, že přirozená jeho po-

vaha tudíž naprosto jest zjinačena. Z luhů italských od zřícenin milánských donesl sobě Bedřich v podstatě všechno, co o něm vysvědčuje dějepis slovy: „Dělal se tvrdým a hrdým, a na duchovenstvo nevřel.“

Od těchto vad, proti přirozené povaze přijatých, Bedřich přirozeným obyčejem nikterak nemohl ozdravěti, a také neozdravěl. Nic neprospělo, že od Fridricha, svého vzoru, sám zbaven jest trůnu, a bratr jeho Vojtěch arcibiskupství salcurského; Bedřich zůstal nenapraven, a jako slepý neustupně držel se toho, co z povahy Rudovousého sobě byl přiosvojil. Ba, ani neslavný konec, jakéhož se druhdy velebená všemohoucnost Fridrichova dodělala v Italii, na vyléčení Bedřichovo nestačil.

Sluší pověděti, že císař Fridrich, bojovav s městy italskými za dvaadvacet roků a s apoštolskou stolicí za šestnáct roků, doznal naposledy hlubokého pokoření. Italská města, za náčelnictví papeže Alexandra III., sebrala se mocně a svedše, leta 1176, rozhodný boj u Legnana, císaře porazila. Teď arcíř nezbývalo ponížené všemohoucnosti, leč uhoditi na cestu smírných námluv. Všechny výsady a obyčeje měst italských jsou od císaře potvrzeny; začez na splátku uznána jest od měst přednost císařova.

Po všem na konec nasledovalo smíření s papežem. Alexandr III. očekával pokořeného mocnaře v Benátkách, kdež, odvolav klatbu církevní,

uznán jest od Fridricha hlavou Církve, a přijal zároveň obvyklý za tehdejška hold, kterýž záležel v tom, že papeži, vstoupajícímu na kůň, císař přidržoval třmeny.

Než toto všechno nestačilo, aby kníže Bedřich odložil vady, na samém Rudovousovi, jeho vzoru, tak bolestně vytrestané. On, po všech svých i cizích zkušenostech, dělal se pořád ještě tvrdým a hrdým, na kněžstvo nevře; a záštím ku kněžstvu, jak již víme, měl předem namířeno na popy vyšehradské, jak kapitolu nazvati jemu se uráčilo.

IV.

Od knížete Bedřicha, jaký byl, dalo se očekávati na jisto, že hrozba, již vyřkl na kapitolu vyšehradskou, nebude hřmáním na prázno. Avšak mezi bleskem a udeřením uplynula doba nepoměrně dlouhá, uplynulo jedenáct měsíců. Zdali kněžna Eliška smírnými přímlovami hněv chotě svého zadržela, aneb zdali co jiného přimělo knížete, že mstivý nátisk poodložil: to již pověděti neumíme. Než po jedenácti měsících stáhlo se nad Vyšehradem mračno, z něhož i blesk sršel i hrom bil.

Po bitvě před Prahou uchýlil se Soběslav II., kníže selské, opět na hrad Skálu, a rozprášené zbytky jeho lidu shromáždily se z části kolem něho. Než bylo jich všech všady hrstka, že na obnovení boje nebylo lze pomysleti. Aby pak branné

moci nemohlo Soběslavovi odnikud přibýti, o to postaral se kníže Bedřich, dada Skálu lidem svým obehnati, tak že se ani noha na hrad dostat, a špíže ani za zblo tam dodáno býti nemohlo. Mezitím útočeno na hrad v každou chvíli, odkudž nebylo Soběslavovi oddechu ve dne v noci. Avšak Soběslav bránil se statečně téměř za jedenáct měsíců, až konečně, vida nezbytí a hladem donucen, skalnaté své sídlo dobou noční tajně opustil. Kam se poděl, o tom v Čechách nevěděl nikdo.

Daleko za Šumavou, na půdě cizí a v průvodu jen několika druhů nejvěrnějších stanul Soběslav v širém poli; neboť pro náhlou mdlobu nemohl z místa. Ssadili jej s koně a uložili na pažit, čekajíce, až mdloba přejde; ale mdloba očividně rostla, a zsinalá tvář knížete opovídalá blízky jeho konec. — „Posadte mne a tváří obraťte k východu,“ tak úpěl kníže, jižjiž stydnoucí. Stalo se mu po vůli a tak, podporován sedě, pohleděl za nevýslovného bolu k hranici české, potom upřel zraky, s výrazem víry a naděje skálopevné, k nebesům a již klesal. — „Na Vyšehradě budiž můj hrob,“ zašeptal ještě slovy, s těžší srozumitelnými a ústa jeho zavřela se na vždy. Nešťastný kníže! on, jenž za celý svůj život byl jako psancem, skončil co psanec z vlasti vypuzený, skončil v cizině pod širým nebem.

Druhé věrné, chovající v uctivosti poslední vůli zesnulého, dopravili mrtvolu Soběslavovu do Čech, ovšem způsobem neslavným jako na zapře-

nou, a teprv někde poblíže Prahy se zastavili. Tam odtud vypravili ze sebe posla ku knížeti Bedřichovi, aby pohřeb na Vyšehradě pánu svému vyžádali. Dosáhli, zač prosili, ale pod výminkou; a výminkou, od Bedřicha položenou, bylo: aby noci nejbližší příští tiše a tajně na Vyšehrad branou jižní od Pankrace vešli, a mrtvolu prostě beze vší slávy do úsvitě pochovali, aby shonu a povyku mezi lidem nebylo. Rozkaz ten měl býti vykonán věrně, pod ztrátou milosti knížecí.

Bůh sám ví, jak se stalo, že věc tolik tajná tajnou nezůstala. — Večer po desáté hodině stánu před jižní branou vyšehradskou selský vůz, smutečně upravený, od čtvera spřežení tažený, a na něm mrtvola Soběslavova. Z obojí strany vozu neseny jsou smolnice a četná tlupa rolníků v též zbroji, v jakéž zesnulého knížete nejednou provázela do boje, s cepy a palcáty v rukou, tvořila čestnou stráž. Na konec následoval veliký zástup lidu venkovského, za hlasitého pláče a bědování.

Kastelán vyšehradský Kojata výjevu právě líčeného se zhrozil, nevěda honem co učiniti. Na štěstí našla se mu dobrá rada od vrátného Janka, jenž chtěl věc nastrojiti tak, že toliko jedno vrato otevře, co by vůz projel: a potom že je rázem sedlákům před hubou zavře. Ale výtečná Jankova rada se nevydařila; neboť těsně za vozem valil se lid takovým davem, že vratu zpět zapadnouti nedal, Janka překotil a ke všemu ještě druhé vrato si otevřel.

Od kostelíka sv. Martina, nedaleko brány stojícího, rozlévalo se jasné světlo hojným proudem na vše strany; neboť tam čekal kapitolní děkan Podiva s kanovníky*), a všechno kněžstvo i žákovstvo kostela vyšehradského, všechněch dohromady na tři sta osob, jižto všichni drželi v rukou planoucí voskovice. Dojemným žalozpěvem církevním pozdravili mrtvolu nešťastného knížete selského a provodili do kollegiálního chrámu za pocty, knížete důstojné. V královské hrobce, po boku děda Vratislava, báby Svatavy a otce Soběslava I., našel lůžko své poslední Soběslav II., aby po krutých bouřích života odpočinul klidně.

Obřady pohřební konány jsou slavně za velkého pohnutí všechněch; když ale lid, unešen příliš živým citem svým, vedle zvuků hoře a nářku vypouštěl také slova nevole a hrozby: tu obrátil se kmet, děkan Podiva; k zástupu rozhořčenému, žádaje za ticho a bedlivost, aby slovem božím mohl promluvit. Ticho nejtišší nastalo, a kmet děkan mluvil, jak následuje:

„Bratři moji a sestry moje v Kristu Spasiteli! Kdyby člověk bez Boha a bez víry, člověk smyslný a tělesný, jehož bohem jest břicho a jemuž požitky, rozkoše a sláva tohoto světa jsou nebem: takový, řku, bídak kdyby stál nad hrobem tímto, ten, zachvácen soustrastí po svém způsobu, mohl

---

*) Tehdejší probošt Florian, byv zároveň proboštem kostela pražského, na Vyšehradě nesídlil.

by snadně láti osudu, láti lidem i proklínati nespravedlnost a jinak ještě počínati sobě bezrozmě. Než bohudík, my tělesníky spuštěnými Boha nejsme a na vše, co se děje ve světě, hledíme za světla svaté víry očima docela jinýma. Náhoda a osud jsou nám věcmi neznámými, poněvadž víme, že všechno pod sluncem, buď co buď, přichází z vůle a z dopuštění Božího: a že těm, kdož milují Boha, všechny věci, ať milé ať protivné, napomáhají k dobrému, k spasení věčnému. Dále víme s jistotou, a to stojí za miliony, že Kristus, Spasitel náš, jest vzkříšení a život; a že každý, kdo v Něho věří, byť i zemřel, živ bude na věky; ano víme, že po tomto životě časném, nastane život nehynoucí, kdež všechny křivdy pozemské dojdou nápravy a všechna utrpení hojné odměny, jak věčná pravda, vtělený Bůh sám pověděti ráčil, řka: „Blahoslavení, kteří protivenství trpí; neboť jejich jest království nebeské.“ — A právě křivdy a utrpení života vezdejšího jsou jako podmínkou, za níž neskonale nebes odplaty lze jest dosíci, jak opět dí věčná pravda, Kristus, slovy: „Kdo chce za mnou přijíti, vezmi kříž svůj, zapři sebe a následuj mne.“ — Pročež blahoslavmež všecky, jimž Bůh na zemi dal trpěti mnoho; neboť oni předustanoveni jsou, aby vzali odplatu hojnou a přijali korunu života věčného. A takovým předustanoveným království nebeského nápadníkem byl dobrý kníže, jehož tělesné pozůstatky pochováváme. Nuže, blahořečmež jej a přejmež mu ko-

runy nehynoucí u Boha. On hodný potomek Ludmilin a Vácslavův, on sjednocen s blahoslavenými předky svými, na nebi již vévodí, aby jakož byl knížetem lidu na zemi, za týž lid u Boha po věky orodoval na nebi. Chvalmež z toho Boha, na rozhodnou se pomodleme, a potom odejdiž každý z nás v pokoji do domu svého, jak na křesťany osvícené vírou přísluší.“

Učinek řeči byl veliký; lid paduuv na kolena pomodlil se tiše a rozešel se v pokoji.

Slyšeli jsme již, že kníže Bedřich, když po svržení nešťastného Soběslava II. přijímal Čechy v léno od císaře Fridricha Rudovousého, zavázal se tomuto platem nesmírným, platem desíti tisíc hřiven. A tento peníz potupný měla ovšem zaplatit země. Tou příčinou vypsána jest těžká berna všeobecná, kteráž bolestně dotýkala se všech vrství národa, panstva, lidu i kněžstva, měrou stejnou. A přísnost, s jakouž dotčená daň jest vymáhána, zbudila po vší zemi nevoli takovou, že se bylo báti, aby zbouření nevypuklo. Než, nastojte, po všem násilném vydírání nesešlo se peněz pro císaře ani polovice: a Rudovous, jemuž se peněz nedostávalo vezdy, nechtěl čekati, upomínaje přes tu chvíli slovy tvrdými, ba i hrozebnými.

V den po Soběslavovu pohřbu, hned po ránu, žádali za slyšení u knížete Hroznata z Perúce, nejvyšší komorník, a Kojata, kastelán vyšehradský. Oba přicházeli s neveselou, vědouce dobře, že za zprávy, jež přinášeli, od knížete chvály nedojdou.

Kojatovi bylo sdíleti o udalostech minulé noci při pohřbu, a Hroznatovi bylo předložiti nový nemilostivý upomínací list od císaře. — Kníže předpusťil oba pány najednou, poněvadž náleželi oba k nejvyšším úředníkům zemským.

Kojata k pokynutí knížecímu přednášel svou záležitost prvý: a o násilném vedrání se lidu selského branou tak řeč strožil, aby se umyl a vinu svou, co nejvíce možná, uskrovnil. Avšak nezdařilo se; neboť kníže, nejsa dobře naladěný, se rozhněval a Kojatovi bezhlavost a nejapnost tvrdými slovy předstíral. Kojata, nechtě na sobě nechat všechno, počal sváděti na Janka vrátného: a tu teprv vlezl do psí kuchyně. Kníže smál se za posuňků povržlivých a doložil řka: „Jaký pán, taký sluha: jste Janci oba, a sice hloupí Janci.“

Kastelán se mrzel až na bědy; než po všem přišel mu konec, na smutnou písničku dosti veselý. Neboť jak u své zprávě došel k tomu, s jakou úctou kapitola mrtvolu knížete selského přijala a pochovala: rozpálil se kníže Bedřich do ruda a všechny své hněvy metal na popy vyšehradské, soptě, zuře a vyhrožuje, až vlasy vstávaly. — Kojata byl rád, že se bouře svezla na hřbet cizí: a jak jen poněkud slušně mohlo býti, z komnaty se vytratil.

Nejvyšší komorník, jsa s knížetem sám, přetlapoval jako na uhlí a byl by se radš viděl, kde lišky dobrou noc dávají, nežli v komnatě knížecí a ve společnosti panovníka, nad všecken slušný

obyčej rozhorleného. Již byl na tom, že učiní po kastelánovi, ale neučinil; neboť náhle a nepřítliš laskavě osloven jest od knížete takto: „A co ty chceš?“

Hroznata na místě odpovědi podával otevřený list.

„Vari, s tím cárem!“ osopil se Bedřich. „Mně není tolik do chuti, abych něčí škráby přečítal. Mluv, co chceš!“

„Peníze chci, jasný kníže,“ pověděl komorník opravdu krátce, přízvukem poněkud podrážděným. „Císař upomíná po svém obyčeji a nehodlá již čekati.“

„Peníze chceš ode mne?“ divil se kníže hlasem táhlým a patrně pošklebným. „Milý pane Hroznato z Perúce, kdybych já věděl o penězích, kdy a co jich jest třeba, byl by úřad nejvyššího komorníka v zemi věcí zbytečnou. Starati se o peníze náleží tobě.“

„Ano, jasný kníže,“ potakal pokáraný klidně a důrazně zároveň. „Starost o peníze přísluší mně, dokud nevystupuje z mezí možnosti; avšak nad možnost síla lidská nestačí. Čarovat neumím a — odpust, jasný kníže, že tak díím — vydírati není radno.“

K slovům posledním kníže patrně skrotl, a již bez hněvu promlouval, řka: „Bylo by zle, abys ty nevymyslíl, kudy k opaskům a sáčkům. A co kdybych ti poradil? Rozvrhni, co ještě schází, na statky kněžské.“

„Mluvíš-li do opravdy, kníže můj,“ odvětil komorník za úsměvu nedůvěrného, „pak bude zapotřebí, aby od tebe vyšla prvá rána na dub, z něhož polen nadělati máme. Nějaký okleštěk nestačí, mimořádná daň na kněžské zboží nalehání císařova tě nesprostí. Troufáš-li sobě, poraz dub celý: zabav statky kněžské; z prodeje, ze zástavy hojněji se tržít, nežli z daňky, za přítomna pro všeobecnou schudlost tuším jalové.“

„Po tvém se tváření,“ zasmušil se kníže a žfla na čele naběhla mu hněvem, — „tak mi připadá, jakobys mne škádlil a co navrhuješ, pokládal za nemožné. A což, kdyby se mi zalíbilo, kněžské zboží z části v zástavu dáti? a třeba Vyšehradem započítí? — Jsi, tuším, dobrým odhadcem nemovitého zboží: ty mi nejlíp povíš, v jaké ceně bylo by lze zastaviti u příkladu újezd Svatavin nad Sázavou?“

„V tisíci hřivnách bez těžkosti; ale provedení takové zástavy bude přec věcí nesnadnou. Úloze podobné budou se lidé vyhýbati: a já kdyby jasný kníže tak na mně žádal, složím úřad nejvyššího komorníka v jeho ruce bez rozpaků.“

„Ai, ai, ai,“ zavrtl kníže hlavou, a hněv jeho rostl patrně. „Smím-li věděti, co jest, že sobě do plešů netroufáš?“

„Bylo by tak proti obyčeji všech věků minulých, neboť žádný panovník této země až dotud nadání církevní ani nerušil, ani neztenčoval.“

„A co dále?“ tázal se kníže pošklebně.

„Dále to, že by taková novota neslýchaná sněmovně nebyla schválena. Neboť panstvo zemské, ať z části duchovenstvu zrovna nepřije, věc takovou neslýchanou pro uchování křesťanské cti před světem nepochválí nikdy.“

„Více již nic nevíš?“

„Vím dost, ba tolik, že by dlouho bylo mluvit. Než vše ostatní nechám při sobě a toliko za to prosím, jasný kníže: nerač podnikati boje proti Církvi; neboť ode dnů Samuelových až dotud nepochodil, kdo s Církví se rozdvojil.“

Kníže, podrážděn odporem, na chvíli se zamlčel, a za tu chvíli vzala jeho tvář výraz, v němž zrcadlila se celá Bedřichova povaha, kteráž, jak již víme, líčena jest dějepisně slovy: „Dělal se tvrdým a hrdým, moci v sobě nemaje, a na duchovenstvo nevřel.“

Konečně se kníže vztýčil, vypnul hlavu vzdorně a hrdým slovem samovládce pověděl, řka: „Kněžské zboží z části zastavím, a po vykonavateli své vůle se ohlednu.“

Hroznata z Perúce, bývalý nejvyšší komorník, se poklonil a mlčky odešel.

V.

Kníže Bedřich měl do sebe všechny vlastnosti člověka velice samolibého a omezeného, sedícího na trůně. Odporu nestrpěl, a pozvednuto-li hlasu proti jeho zámyslům, třeba sebe šetrněji: tož tím

neustupněji stál na svém, a co zamýšlel, vzdor na vzdor, provedl, o následky zbrklého díla svého se nestaraje. A jak již obrátil mysl k něčemu, co hrdá svéhlavost našeptala, znal se opatřit tak, aby nikdo ani radou ani prosbou jemu nemohl se přiblížiti.

Choutka, zastaviti něco kněžského zboží, dílem z potřeby a ještě více ze záští na kněžstvo vůbec a na kapitulu vyšehradskou zvláště, již tak zajedla se v mysl Bedřichově, že pustiti od ní nehodlal. Tou příčinou odjel kníže tajně na Vyšehrad, jednak aby se vyhnul všem opačným radám hlavně od své choti, kněžny Elišky: a jednak proto, aby zamýšlené dílo za tepla připravoval, a spolu také proti obecnému mínění se ozbrojil. Tomu rozuměl kníže Bedřich, že rána, jako částečná zabava něčího zboží, nesmí padnouti z čista jasna, a že nějakého, ať již jakéhokoli, odůvodnění vezdy jest zapotřebí. A odůvodnění podobné bylo Bedřichovi na snadě. On dá předvolati děkana Podivu, co zástupce a hlavu kapitoly, vyčte jemu velezrádné počínání a na konec oznámí, že kapitola z pokuty část svého zboží propadá. Tak bude zamýšlené dílo již jako počato a svět, znaje příčinu knížecího hněvu, bude muset mlčeti.

Jak umyšleno, tak učiněno. Pozdě odpoledne přibyl kníže na Vyšehrad a téhož ještě dne, ovšem již v noci, stál děkan Podiva před knížetem Bedřichem.

Zamračen sedí kníže v křesle, dlaní zastírá

čelo a tak se tváří, jakoby přítomnosti Podivovy neznamenal. Konečně v hrůze bněvu, snáze strojeného nežli skutečného, pozvedá hlavu a hřímá takto:

„Již dlouho přihlížím vašemu zrádnému kutění tady na Vyšehradě: a že jsem dotud mlčel, bylo slabostí. Než všemu na světě jest konec: shovívavost má jest vyčerpána a tudíž nastává, abych káral a trestal.“

Kmet děkan vyslechl nemilostivou řeč s tváří pokojnou, s čelem jasným a neodpověděl.

„Ty mlčíš?“ osopil se kníže, a ještě prchlivějším se dělal.

Načež děkan: „Nevím, co říci, jasný pane; neboť slovům tvým naprosto nerozumím.“

„Když nerozumíš, plesnivý zrádce, budu ti mluvit určitě, abys rozuměl. — Nuže, co jste činili, tady na Vyšehradě, v den bitvy před Prahou? — Mluv!“

„Za celý ten hrůzný den jsme se modlili a postili.“

„A proč to, že jste se modlili a postili?“

„Proto, aby Bůh milostivě pohleděl na vlast ubohou, a zastavil navždy ohavnou a nepřirozenou válku domácích, v níž členové jasného knížecího rodu na vzájem se potírají, a národ, stržen příkladem knížat, vespolek se vraždí, vydávaje sebe světu v neváznost a vlast potupenou nepřátelům za podnoží.“

„Pěknou hudeš,“ zachechtal se kníže z plna hrdla; „ale mne ke svým skřípcům nepřipravíš. —

A což, nezpomínali jste za svých tehdejších modliteb a postů zvláště na knížete sedláka?“

„Ano, zpomínali jsme na něho a také na tebe, prosíce Boha, aby tomu dal vítěziti, kdož by za pomoci shůry dovedl zemi rozervanou utišiti, národ povznesti a vlasti zneuctěné volnost a slávu věků minulých opět zjednati. Tak jsme zpomínali, a Bůh dal vítězství tobě, kníže můj.“

„Koupil by tě, kdo by tě neznal, prohnáný pope! — A což, ten slavný pohřeb, kterýž jste, nešetříce vůle mé, vystrojili poběhlíku, psanci a škůdci zemskému?“

„Domnělý psanec a škůdce zemský, kníže můj, byl krví z tvé krve, kostí z tvé kosti: byl Přemyslovcem, členem knížecího rodu, tvým blízkým příbuzným. Pročež, prokazující poslední úctu nešťastnému, ctili jsme veškerý rod knížecí, a tudíž také tebe. Nad to, rač věděti, že kdyby kostky v bitvě před Prahou byly padly jinak, a konec Soběslavův byl koncem tvým: s toutéž úctou byli bychom se zachovali k tobě, třeba s odvážením se všeho.“

„Marně se namáháš, svou a všech svých zrádnou k Soběslavovi oddanost a přízeň mi nevymluvíš.“

„Vděčností k zesnulým povinnovaná oddanost a věrnost živoucím nikterak se neruší.“

„Mluv ty co mluv, já vím. Vy, tady na Vyšehradě, jste zrádci, mými tajnými odpovědníky: a proto nejinak nežli k zrádcům k vám budu se míti. Věz a oznam ostatním: část svého zboží jste

propadli, kteráž spadá na korunu k mým rukoum, a bude zastavena.“

„Nemilostivě zní řeč tvá, jasný kníže; ale nelekám se hrozeb tvých, věda dobře, že daleko jest srdce toho, co ústa pověděla.“

„Netrošťuj se marně: svou sladkou řečí mně neopiješ: jak jsem pověděl, stane se.“

„Nikoli, nestane, kníže můj! Kam by se poděla věra v národě, kam posvátnost slova daného, kdyby kníže sám neměl šetřiti úmluv nejsvětějších, a chtěl nevázně rušiti darů, nadání a odkazů svých předků, slavných knížat a králů českých?“

„Naproti vám netřeba se nač ohlížeti; jste zrádci prokázanými a usvědčenými.“

„Nejsme; Bohem se dokládám a celý národ za svědka беру: nejsme! Zlý člověk, ne-li sám zlý duch, šťve tě na nás; a stane-li se, aby bujný pych proveden byl na bezbranných a bezvinných: nebude zajisté knížeti na oslavu.“

„Již nic neschází, drzý mluvko, leč abys ještě, pověděl, že kníže není pánem v zemi a že nesmí, coby chtěl.“

„Že mi sám slova v ústa kladeš, jasný kníže, nebudu se rozpakovati a díím, že kníže, bez ujmy panství v zemi, vskutku nesmí vše, co by chtěl leda by zjevení Božímu postavil se na odpor. Zákon Páně má platnost všeobecnou: jemu podleháme všichni bez rozdílu, a přestoupit jej beztrestně nesmí nikdo. Achab král vzal vinici Nabotovi, a msta těžká stihla jej; neboť přikázání své, o ne-

dotknutelnosti majetku bližního, dal Bůh pro všechny. pro krále i pro žebráka.“

„Hrome boží!“ zkřikl kníže, až hrůzo. „Ty mne budeš míchat mezi lůzu? Taková drzost, při sám Bůh, kárá se ostřím železa!“

To pověděv kníže, vytrhl meč z pochvy; ale kmet, děkan Podiva, ani okem netrhnul, z místa se nehnul a hledě knížeti v oči, hlasem povýšeným a důrazným promlouval jak následuje:

„Tady jsem, kníže; a zhasneš-li dohárávající plamínek neutěšeného života, já umíraje budu tebe žehnati. Kdo jako já viděl dlouholetou slávu národa a vlasti za panství tvého velkého otce; kdo jako já, co žák ještě nesvěcený, za volnost národa a vlasti u Chlumce bojoval a slavně zvítězil; kdo jako já viděl slavných králů a knížat českých nelíčenou zbožnost, k Církvi úctu a k božím kostelům štědrost: tomu věru, za těchto dnů hlubokého pokoření, mrzké poroby a zúmyslné nevážnosti k Církvi i k víře svaté, stydno a mrzko jest živu býti! — Tu jsem, jasný kníže, vezmi nepatrný zbytek života bezradostného; a já zbraň i ruku tvou budu líbati.“

Kníže Bedřich stál jako skamenělý, ruka jemu sklesla, zbraň vypadla a nohy pod ním se chvěly. Sklesnuv do křesla jako bez vlády, svěsil hlavu a za dobrou chvíli mlčky tak seděl. Konečně pokynul rukou na propuštěnou, a kmet, děkan Podiva, odešel.

VI.

Povahy vášnivé bývají obyčejně povahami slabými. Vášněn vyzuří, čivy ochabnou, a mysl i duch klesne. Tak bylo při knížeti Bedřichovi, a to se jemu přiházelo, že mnohdy za prudkým rozčilením upadal až v chorobnou otupělost a omrzelost, z níž jej nevyléčil, leč jeho něžná choť, kněžna Eliška, kteráž boдрým a srdečným svým obyčejem kleslou mysl manželovu znala pozvednouti, a celou jeho bytost znovu jako oživiti.

V takovém stavu neblahém nalezal se kníže Bedřich po výstupu s děkanem Podivou. Rozdrážděn vášní započal kníže známou již rozmluvu s knězem kmetem; že ale pádnou pravdu slov Podivových pocítoval hned od počátku: tož, nemoha odporu, a zvláště rozumného, strpěti vůbec, rozpaloval se hněvem čím dál horším, kterýž ale na konec, k neohroženým slovům kmetovým, se shroutil, strhnuv svého strůjce v onu již nadzmněnou chorobnou otupělost a omrzelost.

Přítomnosti kněžniny bylo zapotřebí, a kníže sám bezdečně pohlížel ke dveřím, jakoby příchod své křísitelky očekával. A hle, ono se mu stalo, jak sobě žádal.

Poboční dveře se otevřely, a z komnaty vedlejší vystoupila Eliška. S tváří mile usmívavou a s rukama sepjatýma blížila se choti svému, a omlouvajíc svou přítomnost, promluvila prosebně a měkce, řkouc: „Knížecí pane a choti můj, nerač se horšiti,

že věrná moje láska nikde po tobě nemůže obstát. Jak jsem zvěděla, že jsi se ráčil zabrat na Vyšehrad, nebylo mi klidu a musela jsem za tebou, byť bych za svou smělost tvé nemilosti měla zakusiti. Nemohu za sebe; srdce pudí, a žena slabá za srdcem jde ráda.“

Kníže usmál se milostně a choti něžné podal ruku.

„Ó, jak jsem šťastna,“ zaradovala se Eliška, „že pán a choť můj není na mne nemilostiv! — A jak kníže můj, ráčíš-li zpět do Prahy se navrátiti? Čili tady na Vyšehradě nocovati? Opatření pro případ obojí jest učiněno; povoz ku Praze stojí pohotově, a také večere pro knížecího hosta na Vyšehradě jest uchystána.“

„Eliško drahá,“ zašeptal kníže velice blažen, „tys oka mého zřítelnicí, tys mým andělem strážným! Děkuji díkem nejvřelejším za něžnou péči tvou; ale dnes, tuším, nebudu moci užiti, co tvoje láska připravila. Jsem všecken umdlen a tak mi připadá, jakoby ospalost tížila víčka má. Pročež do Prahy zpět nepojedu, a večereti na Vyšehradě rovněž nehodlám; než za to prosím: uprav mi lůžko, abych odpočínul, spánkem okřál a z jitra bohdá vstal vesele.“

Kněžna za největší ochoty vyhověla přání chotě svého. Lůžko upravila vlastní rukou, umdleného uložila, jako ukládá matka své robátko; a poněvadž nápadná Bedřichova ochablost vyhlížela jako před-

chůdce nemoci: ustanovila Eliška, že u lože manželova bude dbíti.

Kníže spal klidně až do půlnoci; tu však pojednou ze snu podivně počal se tvářiti. Jeho obličej jevil děsné ustrnutí, dech se mu tajil, chvěl se po všech údech a na konec stenal, jako pláčem dítěte za dobrou chvíli.

Kněžna znamenajíc, že zlý sen trapí spícího, jala se jej buditi a volala naň jeho jmenem: volala kolikrát po sobě a čím dál hlasitěji, až kníže oči otevřel. Než i tu ještě, ač již bděl, s ustrnutím zíral před sebe očima vypuklýma, stenaje způsobem již povědomým. Uzřev Elišku, probral se konečně, spamatoval se kde je, a všecken rozechvělý tázal se, řka: „Elinko drahá, nic jsi neviděla?“

„Nikoli, nic jsem neviděla,“ znělo za odpověď. „Na pevném hradě, v uzavřené komnatě, pozdní dobou noční, co bych měla viděti?“

„Muselas viděti,“ jistil kníže; „není možná, abys neviděla! Já nespál, ono se dalo skutečně, a bolest od šlehů na hřbetě cítím až dotud! Ano cítím, zvláště na dvou místech, po dvou šlezích posledních, cítím bolest palčivou. Ohledej, Elinko, utýrané místo a věru, že zardělé dvě prouhy odkreješ.“

Kněžna učinila, jak kníže chtěl míti, a ustrnutím vykřikla; neboť pod levou lopatkou spatřila vskutku dvě prouhy jako od šlehů.

„Bože můj!“ zvolala a mráz ji obcházel; „co

se dalo s tebou, choti, ve snu zlém? Jaký prelud ukázal se tobě?“

„To nebyl prelud,“ tvrdil kníže; „já viděl na své oči, viděl jasně, viděl božího Světce, jehož socha na oltáři kostela vyšehradského stojí, s klíči v ruce: a boží Světec, apoštol Petr, důtkami mne šlehal, pověděv zároveň, že bolest posledních dvou šlehů, co nevidět teprv zakusím.“

Kněžna, jindy zmužilá a neohrožená, chvěla se jako prut; a kníže, stenaje bolestně, promlouval po přestávkách toto: „Již dobře chápu a rozumím. Zákon boží má platnost všeobecnou: je mu podleháme všichni bez rozdílu a přestoupit jej beztrestně nesmí nikdo. Král Achab vzal vinici a msta těžká stihla jej. — Já chtěl učiniti hůře, hodlaje ruce své poškrvniti svatokrádeží: a Světec, jehož kostelu jsem chtěl škoditi, napomenul mne. S vděkem kajicným přijímám napomenutí shůry; ale poslední dva šlehy, jichž bolest zakoušeti mi teprv nastane, které to budou? — Bůh račiž mi být milostiv!“

A opověděné dva šlehy zastihly Bedřicha záhy.

Vymáháním těžké daně, na upokojení neomaleného císaře Fridricha, vyvolána jest konečně bouře v celé zemi. Kníže Bedřich, haněn, tupen a proklínán, musel utíkat: a národ, o své ujmě, ustanovil na jeho místě knížetem Kunrata Otu znojemského. A tentě byl opověděný, bolestný šleh první.

Avšak císař Fridrich ujal se Bedřicha zapuzeného, hlavně proto, aby přišel k ostatním ještě

penězům, jež sobě za Bedřichem počítal. Tou příčinou povolal k sobě do říše také nově nastoleného Kunrata Otu, učiniv mezi ním a Bedřichem pořízení takové, aby Bedřich panoval v Čechách, a Kunrat aby panoval na Moravě, a sice docela samostatně, bez vší závislosti na Čechách, co leník říšský, obdržev jmeno „markrabího“. Tímto ošemetným skutkem politiky Fridrichovy měla Morava od Čech býti odtržena a celistvost zemí Svatováclavských zrušena, na velkou potupu a oslabení národa českého, v Čechách i na Moravě. A tato rána, učiněná na rozpoltění národa českého, byla druhým opověděným šlehem bolestným.

Kázeň vytrpěná ve snu, a zvláště ony dva poslední šlehy bolestné, prospěly knížeti Bedřichovi výborně. S ním od té chvíle stala se změna, neboť co nepřírozeného na se vzal, zhlídnuv se na Fridrichu Rudovousém, to z povahy své vyhostil. Předě vším jal se horliti za čest a slávu svého národa: a on, jenž se druhdy dělal leníkem císařovým za peníze, nemohl snést, aby oderváním Moravy vlast společná trpěla ujmy a pohanění.

Tou příčinou zvedl válku na Kunrata Otu, jenž v přiřknuté jemu nezávislosti a v titulu markhrabském sobě liboval, chtěje raději poslušen býti cizince, nežli přirozeného pána a krevního příbuzného svého, knížete českého. Tu pak bojováno jest u Lodenic na Moravě v Znojemsku bojem velikým a krvavým, dne 10. prosince 1185. Po bitvě, jejíž rachot a třeskot doznívaly až do kláštera Kú-

nického, na míli cesty od bojiště vzdáleného, krylo zmrzlou půdu na čtyry tisíce statečných Čechů a chrabrých Moravanů, kteří, z popudu ošemetného cizince, jedni od druhých, bratři od bratrů, jsou pobiti. Ale výsledek bitvy, ač předraze koupený, byl šťastný; neboť Kunrat Oto, přišed k rozumu, titulu markrabského a lenictví říšského se vzdal: a jednota Čech a Moravy znovu jest zjednána i utvrzena.

Sjednotiv společnou vlast, pustil kníže Bedřich také od svého záští k duchovenstvu: a zvláště kapitole vyšehradské, jako na odčiněnou, milostivým se prokázal. On všechna nadání a práva dotčené kapitole potvrdil listem zvláštním, v němž také o svém napomenutí, skrze knížete apoštolského Petra, pokorně zmínku činí.

Na konec k tomu se strožil kníže Bedřich, aby se účastnil veliké výpravy křižácké na vyproštění hrobu Kristova z rukou nevěřících. Tu však před samým již tažením nenadále skončil dne 25. března 1189.

Pamět knížete Bedřicha, a zejména pamět jeho podivného napomenutí od apoštola Petra, hlásá a zvěčňuje menší pečeť kapitoly vyšehradské.

Kapitola vyšehradská měla a má dotud pečeť dvojí: pečeť větší a pečeť menší. — Pečeť větší nese obraz svatých apoštolů Petra a Pavla, sedí-

cích na společné stoliici pod výklenky; ze střed pak stolice dolů jest výklenek jiný, pod nímž sedí v plném ornátě král, totiž Vratislav, zakladatel kapitoly. A menší pečeť nese podobiznu knížete Bedřicha, jak na lůžku sedí a svatý Petr důtkami jej šlehá. Kterou dobou tato menší pečeť vešla v užívání, na jisto není lze pověděti; avšak poprvé, pokud se listiny kapitolní uchovaly, přichází pečeť menší, dobře zachovaná, při listině sdělané léta božího 1387.

